

הקורבן ושרבו

יותר ממחשבותיה. הוא רואה עצמו מסובך מאוד לעומתה, תועה-דרך, מפציר, חסר חיוניות כשלה. אבל תמיד הוא, בשכלו, מבין בה דברים אשר היא בשכלה אינה מסוגלת להבינם, רק לחוש אותם.

ובכל אלה לא נוצר ביניהם קשר של ממש. ולא רק בגלל הסוד האפל שאותו נושא פול על לבו כחותם של אשמה כבדה. האשמה היא גם בליאת. הפעם היחידה שהוא שוכב אתה (וזו הפעם האחת והיחידה שמתרחש לה ייחוד שלם במשך כל שהותה מחוץ לארצה). פעם זו מתרחשת בפריס, וגם כן שלא בי מתכוון. מתוך שנתקעו ללילה מבלי יכולת לחזור ללונדון, והוכרחו לקחת חדר אחד במלון, וכדרכם של מלונות מסוג אלה בפריס אין בחדרי לזוג שתי מיטות אלא מיטה אחת, שגודלה כמיטה ליחיד, וגם השמיכה משותפת. ומתרחש ביניהם מה שיהיה צפוי שיתרחש. היא משתמשת בפול כבכלי-שרת לתאוותה. "פחד סתום נתעורר בה. הרגשת-החירות מולידה שיעבוד משלה. חששה מי צריצות תאוותה, שנתוודעה לה לראשונה". (עמ' 189). לא נוצר יחס נפשי ביניהם. להיפך, הרגשת הזרות הנפשית היא שדוחפת אותם, גרויים מתוך סקרנות, זה אל זה. המחשבה על ערלתו היא אחד הדברים המעסיקים אותה. הדבר ה"טמא" הזה פורץ לשעה קלה את גבולותיה, מסתנן אל תוכה, מעורר בה התרגשות, אך אינו יוצר עמה קשר בריקימא. הוא נפלט ממנה כדרך שבא, בלי להותיר בה אותו תיו אותות. ומן הסתם משיכתו אליה תלוייה אף היא בקומפלכס של נוצרי ויהודיה מישראל.

רק פעם אחת, במשכבם בפריס, אשר המשך אין לו, יודעת ליאת רגעים של אהבה גופנית, של התמכרות שלמה. ואולם גם התמכרות זו אינה בריאה, ואינה שלמה כלל וכלל. כי הסיבות לה אינן בריאות. היא מגרה את עצמה בו. היא משתמשת בו בכמכשיר, אשר זרותו מעלה את רגשתה לשיא. ובעצם היא מרמה את עצמה. משום שהיא משתמשת ברגשתה-בשעת-זיווג כמין מדד להצלחתה כאשה, ומעלימה עין מכך שהיא אינה מסוגלת ליצור קשר נפשי בריא. ספונטני וחסר מעצורים עם הגבר שגורם לה את תענוגה. נפשותיהם אינן מזדווגות אפילו פעם אחת. ואת כל יחסיהם היא מפרשת לעצמה במושגים של קצרות. אף פעם לא מתוך הודיות ואיזון. והתרחש — לאחר תקופה ארוכה של פרישות, בשעה האחרונה של ייחודם (המופרעת באמצע על ידי אחותו של פול) — כבר אין ליאת מסוגלת כלל להיות המקבלת את העינוג, אלא נותנת בלבד.

"אף-על-פי שהדבר החל לתת אותותיו בבשרה, וכאשר גהר עליה קיבלה בברכה, ואפילו בקצת קוצר-רוח, את חדירתו בה, דעתה לא היתה מרוכזת בהנאתה, כבי פאריס. הפעם היתה הוגה במה שמתרחש בו. חשה, שלריגוש בדומה לזה לא הגיע בפאריס, מקום שם היה חרד להאזין למה שמתהווה בגופה שלה. קורת-רוח מרובה גרמה לה הרגשת צדק שאינה במקומה. בפאריס היתה המקבלת ועתה היא הנותנת. תיקו. כביכול מחר לא תהיה חייבת מאומה". (עמ' 219).

זוהי דוגמא אופיינית להתנהגות של בריחה. ובעצם גם פול הוא בגדר ה"נותן", ובשעה כמו זו שניים הם ה"נותנים", ואף אחד לא מקבל, משום שמה שקורה הוא תיאטרון ולא חיים. ומה שגרוע יותר הוא שכל אחד משני הצדדים

את סקרנותה בהתמכרותם השלמה של האחרים, ואך היא עצמה, לא. ודבר דומה מתרחש בפרשיות האהבים שלה.

הפרשה עם יאיר, המנצח הישראלי הצעיר, קצרה ופשוטה למדי. נסיון של התקרבות שלא הלב והרגש מעורבים בו אלא השתלשלות של מסיבות. מצאח עצמה בחדרו. אדי-שה. מוכנה לשכב עמו מתוך כמה וכמה סיבות שכולן סיבות של בריחה מן העיקר ושל חוסר נכונות ליהדות שבעצם אין שום גבר שיהא מוכנה לשכב עמו וליהנות

עמו יחד. ולא בגלל אלמנותה. אפי-לו בליל כלולותיה, בהתייחודה עם בעלה, שיקרה באנחותיה, וסבורה היתה שהשקר מחפה על אמת אשר יום אחד תגיע שעתה להיגלות:

"זכרה, במיטת-כלולותיה כפתה על עצמה לשקר. יואב מן הסתם לא חש. אנקותיה היו נצחונות שלא היה מוכן לחתור עליהם. שיקרה ב-תקוה שמחר בוא תבוא ברינה ואין בכך טעם לפגם אם תפריז בריגור-שים שעדיין לא נולדו. ידעה, אם לא תעשה כן, יפול יואב ברוחו. גברי והדור למראה כפי שהיה. עדיין לא בגר כל צרכו. אם לא היה מחולל בה סערה היה מתירא שמא הוא לקוי. אמרה בלבה: היום אשי-קר כדי שמחר יוכל גופי לומר רק את האמת." (עמ' 219).

בפעם היחידה שיאיר קרב אליה, סמוך לרגע ייחודם, מצלצל אצלו הטלפון. הוא נקרא למסיבה, לאחר הופעתו בקונצרט כמנצח. הקסם פג. ושוב אין המשך לאותו רגע.

סבוכה יותר היא פרשת יחסיה עם פול. פול הוא צרפתי החי באנגליה, איש מסובך ורגיש, לא-יהודי. והוא אחיה של מיס פיז'ה, גרושתו של ד"ר סרקין הקשיש אשר בביתו מתגוררת ליאת במשך שהותה ב-לונדון. פול קוסם לליאת במזרותו המסובכת, באנינותו, בחולשתו וב-כניעותו שאולי אינן חולשה וכניעות אלא כוח של מסורת עדינה בת דורות רבים. הוא אינו נאבק עמה כדרך שגברים ישראלים נאבקו עמה. אין ביניהם יחסים של שיויון ופשטות. הוא מעריך אותה ונכנע לה, מתנהג באבירות נרגשת, ועם זאת היא מרגישה — הוא עושה כל זאת משום שרואה עצמו נעלה עליה. מסכים לכל דעה שלה מתוך שהוא סולח. למשוגותיה ולקוצר השגתה וסבור כי בבוא העת תסכים לדעתו ותבין לה מעצמה, בלא וי-כוח. הוא מעריך את כוח האינטר-איציה הנשיית שבה, ומבטל דעתו מפני מה שנראה לו כנובע ממע-מקים אשר לו, כגבר, אין חלק בהבנתם. אבל בכל זאת יש התנש-אות סמוייה עליה. היא "ילדת ה-טבע", תופעה, מעשיה וגופה חכמים

הרומאן החדש של נתן שחם הינו סיפור שנכתב ברגישות רבה על אודות חייה של נערה ישראלית ב-לונדון. הנערה כבר אמנם אינה נערה אלא אלמנה צעירה, בעלה נהרג זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים, והיא נוסעת ללונדון כדי להינתק ל-זמן-מה מעברה, לשכוח, לחיות חיים אחרים; ואולם שחם אינו מגזים ב-הדגשת אלמנותה של ליאת, גיבורתו. לעתים נדמה כי לא בעל מת היא נושאת בעברה אלא פרידה מחבר שאהבה אותו זמן קצר. היא בוודאי אינה "אלמנת מלחמה" ש-פוסית ומשום כך גם הדברים ש-מתרחשים לה בלונדון אינם חורגים ממסגרת מינורית, מאופקת ולא צע-קנית.

יופיו של הסיפור נעוץ ביכולתו של שחם לתאר בעדינות את עולם תחושותיה של ליאת, ולבחון מנקודת מבטה את יחסיה עם עולם האני-שים הסובב אותה. בדקות פסיכו-לוגיות, חטטנית אך לא מופרזת, הוא עוקב אחר נסיונות החיזור הר-שונים שהיא נפגשת בהם על דרכה. הוא אינו נתפס לפתרון הזול; ה-צעקני והרועש — לתלות בזכר בע-לה המת את מיוחדות תגובותיה כלפי נסיונותיהם של גברים אחרים להתקרב אליה. גם אינו נתפס להג-זמה או לפירוט יתר של נפלאות הניכר — לונדון, פריס. ליאת פו-עלת על פי טבעה, שיש בו ייחוד אך גם קווי היכר ישראלים טיפו-סיים מאוד. זכר בעלה המת כאילו מושם בסוגריים: קיים, אך לא מפי-ריע. לא שיכחה, אך גם לא יסורי-מצפון וחרטה. היא אינה סוגדת ל-מתים וגם אינה בורחת מזכרם. בע-לה המת הוא חלק מעברה, כמו ה-קיבוץ, כמו הוריה, חברותיה ואפילו כמו פרטים קטנים, בלתי חשובים לכאורה, שהם היא-היא עצמה ב-מולדתה. ואת כל העבר הזה, שור-שיה, בתוספת של פיקחון, שאיפה לעונג וסקרנות, היא נושאת עמה אל ההרפתקה של החיים הזרים, האח-רים, בלונדון.

לכאורה אין בה מעמקים, והיא מכלכלת את מעשיה בזהירות ובי-תבונה. שתי פרשיות האהבים שלה, עם רוסא צרפתי, לא-יהודי, ועם מנצח ישראלי צעיר, עוברות על פניה מבלי לזעזעה. ישראליותה ה-קרתנית, אותה חגורת-לחץ נפשית שהיא נושאת עמה לכל מקום בעו-לם — דעת-הקהל בקיבוץ, בישראל, דעתה על עצמה כפי שהיא משתק-פת בדעת הקהל הזה. דעה על קהל אחר כפי שהיא משתקפת ב-דעתה עצמה המותנית על ידי דעת הקהל שבמולדתה — כל אלו הנם חומה בצורה ורבת כוח, לא פחות מצה"ל או מגבולותינו הישנים או החדשים, ובקושי פורץ לשם זר. ואם הוא פורץ הוא אינו זוכה להי-שאר לאורך ימים. ולצאת מן המור-לדת, גם זה בלתי-אפשרי לה בשלי-מות, בהתמכרות. היא נושאת עמה את תבנית גוף מולדתה לכל מסיבה, לכל אירוע ולכל פרשת-אהבים ב-לונדון. במסיבת קוקטייל או בקוני-צרט חגיגי היא דוחה את הכבוד המזוייף (בעיניה) שניתן לה על ה-יותה ישראלית. אנשים בעלי-ערך הנפגשים על דרכה היא מבטלת ב-לבה מתוך קרתנות שיש בה עירוב של בושה ושחצנות. כאילו על ידי ביטולם היא זוכה בכל הישגיהם ב-תוספת אישיותה שלה, הצעירה, שר-קקת החיים. במסיבת חשיש ועירום היא נשארת צופה מן הצד. מוכנה להציג מעט, כדי שיינתן לה לספק

נתן שחם: הלוך ושוב. ספריה לעם. הוצאת עם עובד תל-אביב. 1972. עמ' 234.

המעורבים ב"עיסקה" סבור שעשה
טובה גדולה לזולתו באשר "נתן"
ולא "קיבל". סילוף רגשות זה.
מודעות עצמית ומחשבה שמביאות
אמנם לביצוע אך נעדרות רגש -
דווקא הם גורמים לליאת לסבור
שהיא בריאה בנפשה ושאין לה מה
לחשוש באשר שום דבר אינו עתיד
להורידה מן המסלול שקבעה לעצ-
מה. או שעברה קבע לה.

על פשר יחסיו המסובכים של
פול עם אחותו, וכיצד הם שמביאים
למשבר ביחסיו עם ליאת (שהיה
אמנם פורץ גם מבלי זה) לא אע-
מוד כאן, באשר אלה הם מן הדב-
ריים הנותנים לסיפור את המתח
של עלילתו. ומי שמגלה אותם
מראש מקטין ממידת ההנאה של
הקורא בספר. אמנם הקטעים ה-
עוסקים באסטרטגיה הנפשית של
ליאת כלפי מחזריה מצאו חן בעיני
יותר מפרקי עברה בקיבוץ או מי
תיאורם של אירועים חברתיים בעלי
גוון יהודי וישראלי בלונדון. אבל
סיפור שכולו אהבה - או חוסר-
אהבה, הוא כנראה בלתי-אפשרי.
ואין סיפור בלא הסביבה החברתית.
שהיא הרקע והבימה לו.

סופה של ליאת שהיא חוזרת ל-
ישראל. חזקה נצורה. דומה לאמה
ומתאימה לגבר הישראלי המצוי
אשר יזכה בה. ולאהוב לא ידעה
ולא תדע.